

ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงาน สรรพสามิตพื้นที่น่าน

Efficiency in Collecting Excise Tax on Community Distilled Liquor of the Nan Area Excise Office

¹ภูวนารถ ปาปวน, ²สุรชัย กังวล, ³นิโรจน์ สิ้นณรงค์ และ ⁴กฤตวิทย์ อัจฉริยะพานิชกุล
¹Phuwanart Papuan ²Surachai Kungwong ³Nirote Sinnarong and ⁴Kittawit Autchariyapanitkul

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Faculty of Economics, Maejo University, Thailand.

E-mail: ¹phuwanart249@gmail.com, ²surachai_k@mju.ac.th, ³nirote@mju.ac.th, ⁴kittawit_a@mju.ac.th

Received May 14, 2024; Revised August 22, 2024; Accepted August 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบหลายตัวแปร (DEA) และสมการถดถอยโทบิตที่มีการตัดตอนแบบพาแนล เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ ตัวแปรปัจจัยนำเข้า ได้แก่ อัตราค่าเฉลี่ยพื้นที่ที่รับผิดชอบ จำนวนผู้ประกอบการสุรากลั่นชุมชน จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา ปริมาณการจำหน่ายแอมบิสุรา ปริมาณการผลิต ตัวแปรผลผลิต ได้แก่ ผลการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน โดยใช้ข้อมูลจากหน่วยจัดเก็บภาษีของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ทั้ง 3 สาขา คือ สาขาเมือง สาขาปัว และสาขาเวียงสา ระหว่างปีงบประมาณ 2561 – 2566

ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของทั้ง 3 สาขาอยู่ในระดับสูงมาก โดยสาขาเวียงสามีประสิทธิภาพสูงสุด รองลงมาคือสาขาปัวและสาขาเมืองน่าน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพด้านเทคนิคและด้านขนาด พบว่ามีประสิทธิภาพในระดับสูงมาก ในปีงบประมาณ 2566 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.995 และ 0.949 แสดงถึงการมีเทคนิคและการบริหารจัดการที่ดี ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่านคือจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา โดยสรุปแล้ว การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านมีประสิทธิภาพในระดับสูงและจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; ภาษีสรรพสามิต; สุรากลั่นชุมชน

Abstract

This article aimed to study 1) to study the efficiency of excise tax collection on community distilled liquor of the Nan Area Excise Office and 2) to study factors influencing the efficiency of excise tax collection on community distilled liquor of the Nan Area Excise Office. It is quantitative

research. It uses data enveloping analysis (DEA) and Random-effect Tobit regression. To find factors that influence efficiency Input variables include staffing rates. Size of area of responsibility Number of community distilled liquor entrepreneurs Number of applicants for permission to sell liquor Volume of liquor stamp sales Production volume Productivity variables include Results of excise tax collection on community distilled liquor Using data from the tax collection unit of the Nan Area Excise Office, all 3 branches: Mueang Branch, Pua Branch, and Wiang Sa Branch. Between fiscal year 2018 – 2023

The research results were found as follows; the efficiency in collecting excise tax on community distilled liquor at all 3 branches is at a very high level. The Wiang Sa branch has the highest efficiency followed by the Pua branch and the Mueang Nan branch, respectively, when considering technical efficiency and size. It was found to have a very high level of efficiency. In the fiscal year 2023, the average values were equal to 0.995 and 0.949, indicating good techniques and management. Factors that have a positive influence on the efficiency of excise tax collection on community distilled liquor of the Nan Excise Office are the number of liquor production operators. In summary, the excise tax collection on community distilled liquor in Nan Province is highly efficient and the number of Liquor production is an important factor that has a positive influence on the efficiency of tax collection.

Keywords: Efficiency; Excise Tax; Community Distilled Liquor

บทนำ

ภาษีสุรากลั่นถือว่าเป็นรายได้ที่สำคัญของรายได้กรมสรรพสามิต ถึงแม้ปริมาณการชำระภาษีสุรากลั่นชุมชนจะมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับโรงงานสุราโดยรวม แต่เนื่องจากสุรากลั่นชุมชน สามารถทดแทนการบริโภคสุรากลั่นที่ผลิตจากโรงงานสุราขนาดใหญ่และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคระดับล่างได้ สืบเนื่องจากภาครัฐมีนโยบายปฏิรูประบบราชการ โดยกรมสรรพสามิตปฏิรูประบบ ด้วยการยุบรวมสำนักงานสรรพสามิตอำเภอหลาย ๆ อำเภอ เป็นสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขา ซึ่งแต่ละพื้นที่สาขาจะมีพื้นที่ที่รับผิดชอบครอบคลุมถึง 3 - 7 อำเภอ สถานที่ตั้งสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขาอยู่ห่างไกล จึงมีส่วนทำให้ผู้ประกอบการไม่สะดวกในการเดินทางมาชำระภาษี อีกทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มมากขึ้น อุปสรรคดังกล่าวอาจเป็นส่วนหนึ่งให้มีการหลีกเลี่ยงภาษีได้ จากการที่รัฐบาลมีนโยบายในการเปิดเสรีสุราในปี พ.ศ. 2546 ปรากฏว่า มีผู้มาขอรับอนุญาตทำสุรากลั่นชุมชนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ กลับมีจำนวนน้อยลง อันเป็นผลมาจากมาตรการลดอัตราค่าจ้างคนภาครัฐลงเพื่อให้สอดคล้อง กับนโยบายการปฏิรูประบบราชการ ทำให้การบริหารจัดการเกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านบุคลากรไม่เพียงพอ ถึงแม้ว่ากรมสรรพสามิตจะได้เพิ่มอัตราค่าจ้างชั่วคราวมาช่วย ปฏิบัติงานในการออกตรวจติดตามสถานที่ทำสุรากลั่นชุมชน แต่ในทางปฏิบัติแล้วลูกจ้างชั่วคราวไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการด้านต่าง ๆ ได้เหมือนข้าราชการ การออกตรวจหรือปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีข้าราชการเป็นผู้นำตรวจ การควบคุม ติดตาม ตรวจสอบ ให้ผู้ได้รับอนุญาตทำและขายสุรากลั่นชุมชนถือปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายของทางราชการ แต่เนื่องจากพื้นที่รับผิดชอบค่อนข้างไกล ทำให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง รวมถึง ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ

สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่านมีผลการจัดเก็บรายได้ โดยในปีงบประมาณ 2566 มีรายได้รวม 29.264 ล้านบาท เป็นภาษีสุรากลั่นชุมชน 21.155 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 72.29 แต่ในปีงบประมาณ 2564 มีผลการ

จัดเก็บรายได้รวม 29.883 ล้านบาท เป็นภาษีสุรากลั่นชุมชน 19.082 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 63.86 สรุปได้ว่า สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน มีการจัดเก็บภาษีสุรากลั่นชุมชน ได้มากกว่ารายได้ประเภทอื่น ๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการจัดเก็บรายได้ของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ปีงบประมาณ 2564 - 2566

ปีงบประมาณ	ผลการจัดเก็บรายได้รวม (ล้านบาท)	ภาษีสุรากลั่นชุมชน (ล้านบาท)	ร้อยละ
2564	29.883	19.082	63.86
2565	29.290	20.142	68.77
2566	29.264	21.155	72.29

ที่มา: จากกรมสรรพสามิต, 2566

สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่านมีพื้นที่รับผิดชอบ ประกอบด้วย 3 สาขานี้ สาขาเมืองน่าน มีพื้นที่ในความรับผิดชอบ 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองน่าน อำเภอภูเพียง อำเภอแม่จริม อำเภอสันติสุข และอำเภอบ้านหลวง สาขาปัว มีพื้นที่ในความรับผิดชอบ 7 อำเภอ คือ อำเภอท่าวังผา อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง อำเภอสองแคว อำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ สาขาเวียงสา มีพื้นที่ในความรับผิดชอบ 3 อำเภอ คือ อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย และอำเภอนาหมื่น จากข้อมูลในตารางที่ 2 สรุปได้ว่า สาขาที่มีผลการจัดเก็บภาษีสุรากลั่นชุมชน มากที่สุดคือ สาขาเมืองน่าน สาขาที่มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่มากที่สุด คือ สาขาปัว สาขาที่มีขนาดพื้นที่รับผิดชอบมากที่สุด คือ สาขาปัว สาขาที่มีจำนวนผู้ประกอบการสุรามากที่สุด คือ สาขาเมืองน่าน สาขาที่มีจำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรามากที่สุดคือ สาขาเมืองน่าน สาขาที่มีปริมาณการจำหน่ายแสดมภ์สุรามากที่สุด คือสาขาเมืองน่าน

ตารางที่ 2 ผลการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน, อัตรากำลังเจ้าหน้าที่, ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ, จำนวนผู้ประกอบการสุรากลั่นชุมชน, จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา, ปริมาณการจำหน่ายแสดมภ์สุรากลั่นชุมชน ของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ปีงบประมาณ 2566

สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน	สาขาเมืองน่าน	สาขาปัว	สาขาเวียงสา	รวม
ผลการจัดเก็บภาษีสุรา (ล้านบาท)	7.123	6.965	7.067	21.155
อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ (คน)	10	11	10	31
ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ (ตร.กม.)	3,074.561	4,308.888	4,088.623	11,472.07
จำนวนผู้ประกอบการสุรากลั่นชุมชน (ราย)	71	55	45	171
จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา (ราย)	1,464	1,421	852	3737
ปริมาณการจำหน่ายแสดมภ์สุรา (ดวง)	204,729	183,932	178,000	566,661

ที่มา: จากกรมสรรพสามิต, 2566

จากข้อมูลในตารางที่ 1 และ 2 ทำให้ผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์หาข้อเท็จจริงว่าสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ทั้ง 3 สาขา ได้แก่ สาขาเมืองน่าน สาขาปัว และสาขาเวียงสา มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสุรากลั่นชุมชน หรือไม่ ปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสุรากลั่นชุมชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการบริหารจัดการจัดเก็บภาษีสุรากลั่นชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายในการจัดเก็บภาษีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่นนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่นนทบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่นนทบุรีอยู่ในระดับสูง
2. จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่นนทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ประสิทธิภาพการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์

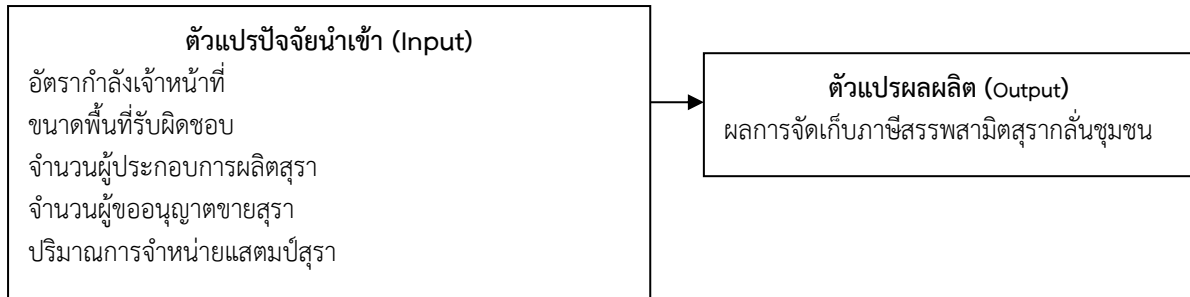
การวัดประสิทธิภาพการผลิต เริ่มต้นจากแนวคิดของ Farel (1957) ซึ่งนิยมนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยได้แบ่ง ประสิทธิภาพการผลิตของหน่วยผลิตออกเป็น 1) ประสิทธิภาพการผลิตเชิงเทคนิค (Technical efficiency: TE) หมายถึง ประสิทธิภาพจากการเลือกใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม ทำให้หน่วยผลิตผลิตสินค้าและ/หรือบริการได้ มากที่สุดภายใต้ปริมาณปัจจัยการผลิตที่กำหนด (Output-oriented) หรือใช้ปัจจัยการผลิตน้อยที่สุดภายใต้เป้าหมาย จำนวนสินค้าและ/หรือบริการที่เป็นได้ (Input-oriented) 2) ประสิทธิภาพการผลิตเชิงการจัดสรร (Allocative efficiency: AE) หมายถึง ประสิทธิภาพจากการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด และ 3) ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (Overall efficiency) หมายถึง การรวมประสิทธิภาพเชิงเทคนิคและประสิทธิภาพการจัดสรรเข้าด้วยกัน หรือประสิทธิภาพการผลิตรวมเชิงเศรษฐศาสตร์ (Total economic efficiency: EE)

แนวคิดเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพการผลิตด้วยวิธีล้อมรอบข้อมูล (Data Envelopment Analysis: DEA)

การวัดประสิทธิภาพการผลิตด้วยวิธีล้อมรอบข้อมูล (Data envelopment analysis: DEA) การวัดประสิทธิภาพทางเทคนิค มีข้อสมมติในการกำหนดผลตอบแทน 2 แบบ คือ 1) อัตราผลตอบแทนคงที่ (Constant return to Scale: CRS) ใช้วัดกรณีที่มีผลตอบแทนต่อขนาดคงที่หรือเมื่อหน่วยผลิตทุกหน่วยมีการ ดำเนินการผลิต ณ ระดับที่เหมาะสม และ 2) อัตราผลตอบแทนแปรผัน (Variable return to scale: VRS) ใช้วัดกรณีที่มี การแข่งขันไม่สมบูรณ์จึงทำให้หน่วยธุรกิจหนึ่งไม่ได้ดำเนินการผลิตอยู่ในระดับที่เหมาะสม ผลการวิเคราะห์ด้วยวิธีล้อมรอบข้อมูล สามารถสรุป แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยผลิต คือ 1) ผลตอบแทน คงที่ (Constant returns to scale: crs) ขนาดของหน่วยผลิตนั้นเหมาะสมดีแล้ว หรือเป็นหน่วยงานที่อยู่บนแนวหน้า 2) ผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing returns to scale: irs) ขนาดของหน่วยผลิตมีขนาดเล็กเกินไปเมื่อเทียบกับ หน่วยผลิตที่อยู่บนแนวหน้า ดังนั้นหน่วยผลิตสามารถเพิ่มหรือขยายกิจการได้ โดยอัตราผลตอบแทนหลังขยาย หน่วย ผลิตยังมีอัตราที่เพิ่มขึ้น และ 3) ผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (Decrease returns to scale: drs) ขนาดของ หน่วยผลิตมี ขนาดใหญ่เกินไปเมื่อเทียบกับหน่วยผลิตที่อยู่บนแนวหน้า ดังนั้นหน่วยผลิตไม่ควรขยายกิจการเพราะ จะทำให้อัตราผลตอบแทนหลังการขยายหน่วยผลิตมีค่าลดลง (วันวสา วิโรจนารมย์และคณะ, 2562)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปและสร้างกรอบแนวความคิดที่ใช้ในงานวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ แบบภาคตัดขวาง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมสรรพสามิต สำนักงานสถิติแห่งชาติ ขอบเขตด้านประชากร เจ้าหน้าที่สรรพสามิตสังกัดสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน สาขาเมืองน่าน สาขาเวียงสา และสาขาปัว ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ดังนี้ โดยใช้ข้อมูลจากหน่วยจัดเก็บภาษี สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ สาขาเมือง สาขาปัว สาขาเวียงสา จำนวน 6 ปี ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลทุติยภูมิ แบบภาคตัดขวาง ที่ทำการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาทำการประเมินประสิทธิภาพเชิงเปรียบเทียบ (Relative efficiency) เพื่อวัดประสิทธิภาพการจัดการหรือการดำเนินงานของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขาจากการเปรียบเทียบกับสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขาที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด โดยใช้วิธีโอบล้อมข้อมูล (DEA) การวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้ข้อสมมติผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร (VRS) หรือ แบบจำลอง BCC ซึ่งจะทำให้การวัดประสิทธิภาพทางด้านเทคนิค และคำนวณหาคะแนนประสิทธิภาพขนาด (Scale efficiency) โดยใช้การวัดประสิทธิภาพด้านผลผลิต (Output oriented measure) และใช้การประมาณค่าสมการถดถอยโทบิตที่มีการตัดตอนแบบพาแนล (Random-effects Tobit Regression) เพื่อหาปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์คะแนนค่าประสิทธิภาพ ได้แบ่งระดับความมีประสิทธิภาพออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (เยาเวศ เชาวณพูนผล อารี วิบูลย์พงศ์ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, 2547; ชินดา วสันต์ และสุรัชย์ จันทร์จรัส, 2559; อัจฉราภรณ์ สอนพรม และ จินตนา สมสวัสดิ์, 2559)

ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 0.8001-1.0000 แสดงถึงประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูงมาก

ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 0.6001-0.8000 แสดงถึงประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง

ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 0.4001-0.6000 แสดงถึงประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 0.2001-0.4000 แสดงถึงประสิทธิภาพอยู่ในระดับต่ำ

ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 0.0000-0.2000 แสดงถึงประสิทธิภาพอยู่ในระดับต่ำมาก

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน โดยการวัดประสิทธิภาพด้วยวิธีการล้อมกรอบข้อมูล (Data Envelopment Analysis :DEA) จากแพ็คเกจ Stata ของ Ji & Lee (2010) โดยใช้การนำข้อมูลย้อนหลังมาวิเคราะห์เปรียบเทียบประสิทธิภาพในอดีต ตามวิธีของ Chaitip et al. (2014) และใช้การประมาณค่าสมการถดถอยโทบิตที่มีการตัดตอนแบบพหุแนล (Random-effects Tobit Regression) เพื่อหาปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อประสิทธิภาพ ตามวิธีการของ Arhin et al. (2023) โดยใช้ข้อมูลจากหน่วยจัดเก็บภาษีสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ สาขาเมือง สาขาปัว สาขาเวียงสา จำนวน 6 ปี ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 ซึ่งสามารถแสดงผลการศึกษาออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน

จากตารางที่ 3 แสดงผลสถิติเชิงพรรณนาของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ สาขาเมือง สาขาปัว สาขาเวียงสา จำนวน 6 ปี ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 พบว่า ปัจจัยผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ผลการจัดเก็บภาษีสุรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.07 ล้านบาทต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94 ถัดมาปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.33 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 ต่อมา ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3,824.02 ตารางกิโลเมตร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 553.10 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบข้อสังเกตว่า แต่ละสาขามีเจ้าหน้าที่อยู่ระหว่าง 10 – 11 คน ในตลอด 6 ปีไม่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเจ้าหน้าที่เลย เช่นเดียวกับในกรณีของขนาดพื้นที่รับผิดชอบที่ถูกกำหนดอย่างแน่นอนไม่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่จึงไม่มีผลต่อปริมาณผลการจัดเก็บภาษีสุราในแต่ละปี หากแต่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของส่วนกลางที่กำหนดมาให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามเป้าหมายเท่านั้น ต่อมา จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.88 รายต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 10.94 จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1,189.83 รายต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 276.82 ปริมาณการจำหน่ายแสตมป์สุรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 161,000 ดวงต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 33,709.30 และสุดท้าย ปริมาณการผลิตสุรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 80,937.03 ลิตรต่อปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12,620.93 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบข้อสังเกตว่า ปริมาณการผลิตสุรานั้นถูกคำนวณจากผลการจัดเก็บภาษีสุรา ด้วยเหตุนี้ การใช้ปริมาณการผลิตสุรามาวิเคราะห์ประสิทธิภาพอาจทำให้ผลการวิเคราะห์ไม่ถูกต้องไม่น่าเชื่อถือ โดยสรุปแล้วในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในครั้งนี้ ปัจจัยผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ผลการจัดเก็บภาษีสุราต่อปี และปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา และปริมาณการจำหน่ายแสตมป์สุรา (ดวง) อันมีผลต่อการการจัดเก็บภาษีสุรา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สถิติเชิงพรรณนาของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566

Variables	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
ผลการจัดเก็บภาษีสุรา (ล้านบาท)	18	6.07	0.94	4.10	7.32
อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ (คน)	18	10.33	0.48	10	11
ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ (ตร.กม.)	18	3,824.02	553.10	3,074.56	4,308.88
จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา (ราย)	18	53.88	10.94	32	71
จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา (ราย)	18	1,189.83	276.82	756	1,478
ปริมาณการจำหน่ายแสดมปีสุรา (ดวง)	18	161,000	33,709.30	105,900	214,360
ปริมาณการผลิตสุรา (ลิตร)	18	80,937.03	12,620.93	54,693.33	97,706.66

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนตามแบบจำลอง CCR จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพตามแบบจำลอง CCR ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของทั้ง 3 สาขาอยู่ในระดับสูงมาก (0.8001 – 1.0000) (เยาวเรศ เชาวน์พูนผล, อารี วิบูลย์พงศ์ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, 2547 อ้างใน วันนวิสา วิโรจนารมย์ และคณะ, 2562) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะสังเกตได้ว่า สาขาที่มีประสิทธิภาพเป็นอันดับ 1 คือ สาขาเวียงสา มีประสิทธิภาพเฉลี่ยในระดับสูงมาก (1.000) รองลงมา สาขาปัว มีประสิทธิภาพเฉลี่ยในระดับสูงมาก (0.968) และสุดท้าย สาขาเมืองน่าน มีประสิทธิภาพเฉลี่ยในระดับสูงมาก (0.891) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพตามแบบจำลอง CCR ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566

ปี	สาขา (DMU)	ผลการจัดเก็บภาษีสุรา(ล้านบาท)	จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา (ราย) (X_1)	จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา (ราย) (X_2)	ปริมาณการจำหน่ายแสดมปีสุรา (ดวง) (X_3)	อันดับ	ค่าประสิทธิภาพ (θ)
2561	สาขาเมือง	5.790	65	1,355	178,200	3	0.971
	สาขาปัว	4.102	49	1,324	105,900	2	0.979
	สาขาเวียงสา	4.952	54	820	125,200	1	1.000
2562	สาขาเมือง	6.330	66	1,382	184,300	3	0.867
	สาขาปัว	4.925	38	1,310	126,600	1	1.000
	สาขาเวียงสา	5.758	52	834	145,300	1	1.000
2563	สาขาเมือง	6.704	69	1,397	195,502	3	0.932
	สาขาปัว	5.006	53	1,310	130,959	2	0.963
	สาขาเวียงสา	5.319	51	808	134,000	1	1.000
2564	สาขาเมือง	7.328	61	1,337	214,360	2	0.926
	สาขาปัว	5.784	49	1,379	152,000	3	0.910
	สาขาเวียงสา	5.970	46	756	121,600	1	1.000
2565	สาขาเมือง	7.303	68	1,369	211,550	3	0.772
	สาขาปัว	6.181	32	1,478	162,161	1	1.000
	สาขาเวียงสา	6.658	46	821	148,900	1	1.000
2566	สาขาเมือง	7.123	71	1,464	204,729	3	0.876
	สาขาปัว	6.965	55	1,421	183,932	2	0.954

	สาขาเวียงสา	7.067	45	852	178,000	1	1.000
--	-------------	-------	----	-----	---------	---	-------

2. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนตามแบบจำลอง BCC

จากตารางที่ 5 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพตามแบบจำลอง BCC ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566 พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของทั้ง 3 สาขาอยู่ในระดับสูงมาก (0.8001 – 1.0000) (เยาวเรศ เชาวน์พูนผล, อารี วิบูลย์พงศ์ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์, 2547 อ่างใน วันวสา วิโรจนารมย์ และคณะ, 2562) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะสังเกตได้ว่า สาขาที่มีประสิทธิภาพเป็นอันดับ 1 คือ สาขาเวียงสา และสาขาเมืองน่าน มีประสิทธิภาพเฉลี่ยในระดับสูงมาก (1.000) รองลงมา สาขาปัว มีประสิทธิภาพเฉลี่ยในระดับสูงมาก (0.967) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพตามแบบจำลอง BCC ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2566

ปี	สาขา (DMU)	ผลการจัดเก็บ ภาษีสุรา (ล้านบาท)	จำนวนผู้ประกอบการ ผลิตสุรา (ราย) (X_1)	ผลการจัดเก็บ ภาษีสุรา (ล้านบาท) (X_2)	ปริมาณการจำหน่าย แสตมป์สุรา (ดวง) (X_3)	อันดับ	ค่า ประสิทธิภาพ (θ)
2561	สาขาเมือง	5.790	65	1,355	178,200	3	1.000
	สาขาปัว	4.102	49	1,324	105,900	2	1.000
	สาขาเวียงสา	4.952	54	820	125,200	1	1.000
2562	สาขาเมือง	6.330	66	1,382	184,300	3	1.000
	สาขาปัว	4.925	38	1,310	126,600	1	1.000
	สาขาเวียงสา	5.758	52	834	145,300	1	1.000
2563	สาขาเมือง	6.704	69	1,397	195,502	3	1.000
	สาขาปัว	5.006	53	1,310	130,959	2	0.963
	สาขาเวียงสา	5.319	51	808	134,000	1	1.000
2564	สาขาเมือง	7.328	61	1,337	214,360	2	1.000
	สาขาปัว	5.784	49	1,379	152,000	3	0.927
	สาขาเวียงสา	5.970	46	756	121,600	1	1.000
2565	สาขาเมือง	7.303	68	1,369	211,550	3	1.000
	สาขาปัว	6.181	32	1,478	162,161	1	0.927
	สาขาเวียงสา	6.658	46	821	148,900	1	1.000
2566	สาขาเมือง	7.123	71	1,464	204,729	3	1.000
	สาขาปัว	6.965	55	1,421	183,932	2	0.984
	สาขาเวียงสา	7.067	45	852	178,000	1	1.000

จากตารางที่ 6 แสดงประสิทธิภาพด้านเทคนิค (TE) ประสิทธิภาพด้านขนาด (SE) และแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ (RTS) พบว่า ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของทั้ง 3 สาขา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะสังเกตได้ว่า ประสิทธิภาพด้านเทคนิค (TE) และประสิทธิภาพด้านขนาด (SE) มีประสิทธิภาพระดับสูงมาก แสดงถึงการมีเทคนิค หรือ การบริหารจัดการเก็บที่ดีทำให้สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนได้มากภายใต้สภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ในประเด็นแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ (RTS) การเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่า สาขาเมือง ควรต้องปรับปรุงการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนโดยการเพิ่มผลผลิตได้ต่อขนาดลดลง (Decreasing Returns Scale : drs) ซึ่งหมายถึงขนาดของหน่วยผลิตมีขนาดใหญ่เกินไปเมื่อเทียบ

กับหน่วยผลิตที่ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้สาขาเมือง ควรลดการใช้ทรัพยากรและการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพโดยมุ่งเน้นกับผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการแข่งขันสูง มากกว่าการออกตรวจทุกที่อันเป็นการสิ้นเปลืองต้นทุน อีกทั้งควรตรวจสอบฐานะการประกอบกิจการอยู่สม่ำเสมอ เนื่องจากจำนวนรายชื่อผู้ประกอบการไม่สอดคล้องกับความสามารถการจ่ายภาษีได้ สาขาปัว ควรต้องปรับปรุงการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนโดยการเพิ่มผลผลิตได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing Returns Scale : irs) ซึ่งหมายถึงขนาดของหน่วยผลิตมีขนาดเล็กเกินไป เมื่อเทียบกับหน่วยผลิตที่ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้สาขาปัวสามารถเพิ่มหรือขยายกิจการได้ โดยอัตราผลตอบแทนหลังขยายหน่วยผลิตยังมีอัตราที่เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 6 ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน (VRS Frontier)

ปี สาขา (DMU)		ประสิทธิภาพด้านเทคนิค (TE)			ประสิทธิภาพด้านขนาด (SE)		RTS
		CRS_TE	VRS_TE	Mean	SCALE	Mean	
2561	สาขาเมือง	0.971	1.000	สูงมาก	0.971	สูงมาก	drs
	สาขาปัว	0.979	1.000	สูงมาก	0.979	สูงมาก	irs
	สาขาเวียงสา	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	ค่าเฉลี่ย	0.984	1.000	สูงมาก	0.984	สูงมาก	
2562	สาขาเมือง	0.867	1.000	สูงมาก	0.867	สูงมาก	drs
	สาขาปัว	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	สาขาเวียงสา	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	ค่าเฉลี่ย	0.956	1.000	สูงมาก	0.956	สูงมาก	
2563	สาขาเมือง	0.932	1.000	สูงมาก	0.932	สูงมาก	drs
	สาขาปัว	0.963	0.963	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	สาขาเวียงสา	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	ค่าเฉลี่ย	0.965	0.988	สูงมาก	0.977	สูงมาก	
2564	สาขาเมือง	0.926	1.000	สูงมาก	0.926	สูงมาก	drs
	สาขาปัว	0.910	0.927	สูงมาก	0.981	สูงมาก	irs
	สาขาเวียงสา	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	ค่าเฉลี่ย	0.945	0.976	สูงมาก	0.969	สูงมาก	
2565	สาขาเมือง	0.772	1.000	สูงมาก	0.772	สูง	drs
	สาขาปัว	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	สาขาเวียงสา	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	ค่าเฉลี่ย	0.924	1.000	สูงมาก	0.924	สูงมาก	
2566	สาขาเมือง	0.876	1.000	สูงมาก	0.876	สูงมาก	drs
	สาขาปัว	0.954	0.984	สูงมาก	0.969	สูงมาก	irs
	สาขาเวียงสา	1.000	1.000	สูงมาก	1.000	สูงมาก	-
	ค่าเฉลี่ย	0.943	0.995	สูงมาก	0.949	สูงมาก	

ปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน ปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อประสิทธิภาพจากแบบจำลอง BCC จากตารางที่ 7 พบว่า จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา (Input_entrep) มีผลทางบวกต่อประสิทธิภาพจากแบบจำลอง BCC ณ ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ 0.01 สามารถกล่าวได้ว่า หากร้อยละการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะทำให้ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

สรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนเพิ่มขึ้น 0.073 หน่วย จึงสรุปได้ว่า จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรามีผลทางบวกต่อประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไข BCC สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\theta_u = 1.129 + 0.073 \ln_entrep_{it} + 0.017$$

ตารางที่ 7 Random-effects Tobit regression of BCC Model

theta	Coef.	St.Err.	t-value	p-value	[95% Conf	Interval]	Sig
ln_entrep	0.073	0.020	3.68	0	0.034	0.111	***
ln_permiss	-0.047	0.082	-0.58	0.561	-0.207	0.112	
ln_label	-0.008	0.019	-0.42	0.672	-0.044	0.028	
Constant	1.129	0.535	2.11	0.035	0.081	2.176	**
sigma_u	0	0	2.42	0.015	0	0	**
sigma_e	0.017	0.002	7.96	0	0.013	0.021	***
Mean dependent var		0.989	SD dependent var			0.024	
Number of obs		18	Chi-square			57.748	
Prob > chi2		0.000	Akaike crit. (AIC)			-87.075	

*** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .1$

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลทุติยภูมิ แบบภาคตัดขวาง ที่ทำการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา การประเมินประสิทธิภาพเชิงเปรียบเทียบ (Relative efficiency) เพื่อวัดประสิทธิภาพการจัดการหรือการดำเนินงานของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขา จากการเปรียบเทียบกับสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่สาขาที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด โดยใช้วิธีล้อมกรอบข้อมูล (DEA) ตัวแปรปัจจัยนำเข้า (Input) มีดังนี้ 1) จำนวนผู้ประกอบการสุรากลั่นชุมชน 2) จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา 3) ปริมาณการผลิต ตัวแปรผลผลิต (Output) คือ ผลการจัดเก็บภาษีสุรากลั่นชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้ข้อสมมติผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร (VRS) หรือ แบบจำลอง BCC ซึ่งจะทำการวัดประสิทธิภาพทางเทคนิค และคำนวณหาคะแนนประสิทธิภาพขนาด (Scale efficiency) โดยใช้การวัดประสิทธิภาพด้านผลผลิต (Output oriented measure)

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบล้อมกรอบ (Data Envelopment Analysis: DEA) และการประมาณค่าสมการถดถอยโทบิตที่มีการตัดตอนแบบพาแนล (Random-effects Tobit Regression) ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่านอยู่ในระดับสูงมาก โดยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสาขา พบว่าสาขาเวียงสามีประสิทธิภาพเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือสาขาปัว และสาขาเมืองน่าน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของประสิทธิภาพ พบว่า ทั้ง 3 สาขามีประสิทธิภาพด้านเทคนิค (Technical Efficiency) และประสิทธิภาพด้านขนาด (Scale Efficiency) ในระดับสูงมาก แสดงให้เห็นว่า มีการใช้เทคนิคและการบริหารจัดการที่ดี ทำให้สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนได้มากภายใต้สภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่

ในส่วนของการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ พบว่า จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรามีผลทางบวกต่อประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขของแบบจำลอง BCC อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรามีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ในขณะที่ตัวแปรอื่น ๆ เช่น จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา และปริมาณการจำหน่ายแสดมปสุรา พบว่าไม่มีผลต่อประสิทธิภาพทั้งภายใต้เงื่อนไขของแบบจำลอง CCR และ BCC

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่านควรมีการกำกับดูแลจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราอย่างใกล้ชิด เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีนอกจากนี้ ควรมีการพิจารณาปรับเปลี่ยนขนาดพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละสาขาให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถเพิ่มผลการจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น โดยเฉพาะสำหรับสาขาเมืองน่านที่พบว่ามียุทธศาสตร์การเพิ่มผลผลิตต่อขนาดลดลง ซึ่งอาจหมายถึงขนาดพื้นที่รับผิดชอบมีขนาดใหญ่เกินไป

โดยภาพรวม การศึกษานี้ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่หลากหลายและเหมาะสม ทำให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านอย่างลึกซึ้ง มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีในพื้นที่ต่อไป

จากผลการวิจัยที่น่าเสนอ พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านโดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก โดยสาขาที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคือสาขาเวียงสา รองลงมาคือสาขาปัว และสาขาเมืองน่าน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมกรนิษฐ์ วงษ์ธัญญกรณ์ และคณะ (2563) ที่พบว่า การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตนั้นต้องมุ่งเน้นด้านมาตรฐานการบริการ ความโปร่งใส จิตสำนึก ความรับผิดชอบ ความรวดเร็วและเรียบง่าย และความพึงพอใจของผู้รับบริการ นอกจากนี้ งานวิจัยของ วรณญา ถิ่นสำราญ (2562) ยังพบว่า คุณภาพการให้บริการในด้านต่างๆ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า สาขาเมืองน่านควรลดขนาดต้นทุนในการดำเนินงานลง เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรอย่างขาดประสิทธิภาพ ขณะที่สาขาปัวควรขยายหรือเพิ่มขนาดการดำเนินงาน เนื่องจากมีขนาดเล็กเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวิมล ลิขิพันธ์ และคณะ (2566) ที่ระบุถึงความจำเป็นในการควบคุม ป้องกัน และลดปัญหาการบริโภคสุราผ่านมาตรการทางกฎหมายและการจัดเก็บภาษีที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีสูงสุด

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัจฉราภรณ์ สอนพรม และจินตนา สมสวัสดิ์ (2559) ที่พบว่า การจัดเก็บภาษีอากรของสรรพากรรายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประสิทธิภาพในระดับสูง และยังมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงประสิทธิภาพของกลุ่มจังหวัดที่มีประสิทธิภาพน้อยกว่า 1 โดยการลดงบประมาณรายจ่ายประจำปีในการจัดเก็บภาษี ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการศึกษานี้ที่ระบุว่า สาขาเมืองน่านซึ่งมีประสิทธิภาพน้อยที่สุดควรมีการพิจารณาปรับเปลี่ยนขนาดพื้นที่รับผิดชอบให้เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

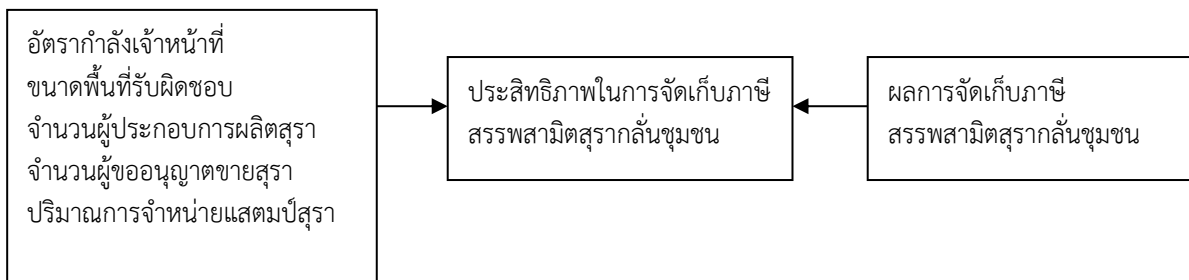
อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ พบว่า เพียงปัจจัยด้านจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราที่มีผลทางบวกต่อประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขของแบบจำลอง BCC อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ เช่น จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา และปริมาณการจำหน่ายแสดมปีสุรา กลับไม่พบว่ามีผลต่อประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของ จิรศักดิ์ รอดจันทร์ (2563) และ สุรศักดิ์ โตประสี และจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2561) ที่พบว่า ปัจจัยด้านความง่ายและความชัดเจนของกฎหมายภาษี รวมถึงปัจจัยด้านประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

ในลักษณะเดียวกัน ผลการศึกษายังพบว่า วิเคราะห์ (2562) ที่พบว่า การจัดเก็บภาษีการรับมรดกของสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพด้านเทคนิคและประสิทธิภาพด้านขนาดอยู่ในระดับสูง และให้ข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพโดยการเพิ่มผลผลิตต่อขนาด (irs) ก็สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในการศึกษานี้ที่ระบุว่าสาขาปัวซึ่งมีลักษณะการเพิ่มผลผลิตต่อขนาดเพิ่มขึ้น (irs) ควรมีการขยายขนาดกิจการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีได้มากขึ้น

โดยภาพรวม การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่หลากหลาย ทั้งการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้วย DEA

และการวิเคราะห์ปัจจัยด้วยสมการถดถอยโทบิต ทำให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมและน่าเชื่อถือ รวมทั้งมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อประสิทธิภาพ เช่น ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของบุคลากร หรือความชัดเจนของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน

จากภาพที่ 2 แสดงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน สามารถอธิบายโดยสังเขปดังนี้ คือ อัตราค่าจ้างหน้าที่ ขนาดพื้นที่รับผิดชอบ จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา จำนวนผู้ขออนุญาตขายสุรา และปริมาณการจำหน่ายแสดมปีสุรา เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ส่วนผลการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน เป็นปัจจัยผลผลิต (Output) โดยที่ จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรากลั่นชุมชนเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ที่มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชน

สรุป

ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของทั้ง 3 สาขาอยู่ในระดับสูงมาก โดยสาขาเวียงสามีประสิทธิภาพสูงสุด รองลงมาคือสาขาปัวและสาขาเมืองน่าน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพด้านเทคนิคและด้านขนาด พบว่ามีประสิทธิภาพในระดับสูงมาก แสดงถึงการมีเทคนิคและการบริหารจัดการที่ดีสำหรับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ พบว่าสาขาเมืองควรลดขนาดกิจการลงเนื่องจากขนาดมีขนาดใหญ่เกินไป ในขณะที่สาขาปัวสามารถขยายกิจการได้เนื่องจากมีขนาดเล็กเกินไป นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ พบว่าจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา มีผลทางบวกต่อประสิทธิภาพภายใต้เงื่อนไขแบบจำลอง BCC โดยสรุปแล้ว การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านมีประสิทธิภาพในระดับสูง และจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสุรากลั่นชุมชนของทั้ง 3 สาขาอยู่ในระดับที่สูงมาก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยอาจพิจารณานำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการ

ผลจากการวิจัย พบว่า จำนวนผู้ประกอบการผลิตสุราเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและส่งเสริมจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่อื่นๆ ด้วย เพื่อให้ผลการศึกษามีความครอบคลุมและน่าเชื่อถือมากขึ้น
2. ควรเพิ่มปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี เช่น ปัจจัยด้านการบริหารจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อให้ผลการศึกษามีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
3. ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนผู้ประกอบการผลิตสุรา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการกำหนดนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสรรพสามิต. (2566). *รายงานประจำปี 2566*. กรุงเทพฯ: กรมสรรพสามิต.
- จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, ธาณี วรภัทร์, สุภัสสรี เทพหัสดินฯ และ วิเชษฐ์ สีนประสิทธิ์กุล. (2566). ภาพรวมกฎหมายควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยและต่างประเทศในปัจจุบัน. *วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต*, 5(2), 16-33.
- จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2563). ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแนวปฏิบัติในการบริหารงานจัดเก็บภาษี. *วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์*, 6(1), 198 - 212.
- ปัทมกรนิษฐ์ วงษ์ธัญญกรณ์. (2563). ประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตตามหลักอิทธิบาท 4 ของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่พิจิตร สาขาบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 3(1), 85-96.
- วรัญญา ถิ่นสำราญ. (2562). คุณภาพการให้บริการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี ของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่กาญจนบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 6(2), 281-296.
- วันสา วิโรจนารมย์, พิมพ์มล แก้วมณี, กันตพร ช่วงชิด และ ศิวรัตน์ กุศล. (2562). ประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีการรับมรดก: กรณีศึกษาสำนักงานสรรพากร พื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย*, 8(1), 130-139.
- สุรศักดิ์ โตประสี และ จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ. (2561). ประสิทธิภาพในการบริหารการจัดเก็บภาษีของเทศบาลบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 10(2), 161-169.
- อัจฉราภรณ์ สอนพรม และ จินตนา สมสวัสดิ์. (2559). การศึกษาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีของสรรพากรรายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยแบบจำลองการวิเคราะห์ประสิทธิภาพเปรียบเทียบภายในกลุ่ม. *MBA-KKU Journal*, 9(2), 318-333.
- Arhin, K., Frimpong, A. O., Boso, R., & Acheampong, K. (2023). A Double Bootstrap Data Envelopment Analysis Model for Evaluating Malaria Spending Efficiency in Sub-Saharan Africa. *Healthcare Analytics*, 3, 100137.

- Chaitip, P., Chaiboonsri, C., & Inluang, F. (2014). The Production of Thailand's Sugarcane: Using Panel Data Envelopment Analysis (Panel DEA) Based Decision on Bootstrapping Method. *Procedia Economics and Finance*, 14, 120-127.
- Farrell, M. (1957). The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society*, 120(3), 253-290.
- Ji, Y., & Lee, C. (2010). Data Envelopment Analysis. *Stata Journal*, 10(2), 267-280.